
גמלאות – פעילות ומגמות

3

הבטחת הכנסה

חוק הבטחת הכנסה נועד להקנות רשת ביטחון אחרונה למשפחות בעלות הכנסות נמוכות או כאלה שאין להן הכנסות מעבודה או ממקורות אחרים. החוק, שנכנס לתוקפו ב-1982, שילב במסגרת אחידה את תמיכות הסעד ששילם בעבר משרד העבודה והרווחה ואת תשלומי ההטבה הסוציאלית ששילם הביטוח הלאומי לקשישים ולשאיירים. התשלומים ממומנים על ידי אוצר המדינה.

בשנת 2020 – בעקבות מגפת הקורונה, שהובילה למשבר כלכלי, אשר במסגרתו איבדו מאות אלפי עובדים את משרותיהם לתקופות שונות – התהפכה, לראשונה מאז 2013, מגמת הירידה של מספר המשפחות הזכאיות לגמלה זו. בשנת 2021 התחדשה מגמת הירידה של מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה, ומספרן עמד על כ-81.5 אלף בממוצע לחודש – ירידה של כ-3% לעומת 2020.

תנאי הזכאות לגמלה

לגמלה להבטחת הכנסה זכאים תושבי ישראל בני 20 ויותר החסרים מקור קיום, או שהכנסתם נמוכה כמוגדר בחוק. הגמלה משולמת למשפחה (יחידים או זוגות, עם או בלי ילדים). תובעי הגמלה ובני/בנות זוגם (אם יש) נדרשים לעמוד במבחן תעסוקה, אלא אם כן החוק פוטר אותם מכך.

סכום הגמלה נקבע באחוזים מה**סכום הבסיסי**¹, בהתאם להרכב המשפחה ולמספר הילדים. עבור ילד אחד או 2 ילדים ויותר משולמת גמלה מוגדלת, ועבור 3 ילדים או יותר משולמת, נוסף על הגמלה המוגדלת, גם תוספת לקצבת הילדים. שיעורי הגמלה עולים בגיל 55, עד גיל הפרישה. למי שהגיע לגיל הפרישה ולמי שמקבל קצבת אזרח ותיק, שאירים או תלויים לפי חוק הביטוח הלאומי הגמלה משולמת לפי קבוצת הגיל. (ראו בפרק "אזרח ותיק ושאיירים").

1 הסכום הבסיסי הוא הסכום שלפיו מחושבות מרבית הגמלאות מיונאר 2006. סכום זה מתעדכן ב-1 בינואר בכל שנה בשיעור עליית מדד המחירים לצרכן בשנה שקדמה לה. הסכום הבסיסי משתנה בהתאם לגמלה. ב-2021 הסכום הבסיסי למרבית הגמלאות היה 8,915 ש"ח, ולצורך גמלת הבטחת הכנסה – 8,804 שקלים. עד 2006 עודכנו הגמלאות לפי העלייה בשכר הממוצע.

שינויי חקיקה

- בינואר 2017 נקבעה הקלה במבחן ההכנסות לאימהות עצמאיות² המקבלות גמלה להבטחת הכנסה. שיעור הקיזוז-מהגמלה של הכנסות מעבודה הגבוהות מהדיסריגרד (הסכום שאינו מובא בחשבון לצורך הקיזוז) הורד מ-60% ל-25% עד 3,567 ש"ח (נכון ל-2021). מעבר לסכום שכר זה שיעור הקיזוז נשאר 60%. אימהות עצמאיות יכולות לקבל מענק עבודה רק אם התוספת לגמלה בעקבות שינוי זה נמוכה ממענק העבודה. התוכנית הופעלה כהוראת שעה לשנתיים, ובינואר 2019 הוארכה לשנתיים נוספות. מענק העבודה משולם על ידי רשות המסים. עקב פיזור הכנסת בדצמבר 2020 חל דין רציפות החקיקה, והוראת השעה נשארה בתוקף אף מעבר לשנתיים. במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2020–2021 הוארך שוב תוקפה של הוראת השעה עד לסוף 2022.
 - מינואר 2018 פטורות ממבחן תעסוקה אימהות עצמאיות שרוב זמןן מוקדש ללימודים, או ללימודים ולעבודה (בהיקף של 30 שעות בשבוע לפחות, ומינואר 2019 – 36 שעות לפחות).
 - ממאי 2018 משפחה עם ילד עד גיל שנתיים, לרבות הורים מאותו מין, יכולה לבחור מי מן ההורים יהיה פטור ממבחן התעסוקה. (עד התיקון ניתן הפטור רק לאימהות, או לאבות יחידניים).
 - ממרץ 2020, בעקבות הוראת השעה³ שניתנה בגלל מגפת הקורונה במטרה להקל על מקבלי הגמלה, מתייחסים לדמי האבטלה כאל הכנסה מעבודה או ממשלח יד. משמע שלאחר ניכוי סכום שאינו מובא בחשבון (דיסריגרד) מבוצעת הפחתה לפי השיעור הרשום בחוק להרכב המשפחה והגיל. על פי החוק טרם הוראת השעה הופחתו מהגמלה דמי האבטלה במלואם. תוקף הוראת השעה הוארך עד לסוף 2021 והוארך שוב במרץ 2022 עד לסוף 2022.
- שינויי חקיקה נוספים בחוק הבטחת הכנסה הנוגעים למקבלי קצבאות אזרח ותיק עם תוספת השלמת הכנסה מפורטים בפרק "אזרח ותיק ושאיירים".

מקבלי הגמלה – מגמות ומאפיינים

מספר המשפחות

מיוני 2003 עד דצמבר 2008 ירד ברציפות מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה. מגמה זו החלה עם החקיקה המחמירה ביוני 2003⁴, ונמשכה עקב ההשפעה המתמשכת של הקטנת ההכנסה המרבית המזכה בגמלה והשיפור בתעסוקה במשק בשנים 2004–2007 ובמחצית הראשונה של 2008. הפעלתם של מרכזי התעסוקה במסגרת תוכנית מהל"ב באוגוסט 2005 והתוכנית אורות לתעסוקה באוגוסט 2007 האיצה את המגמה.

2 נשים הן הרוב בקרב ההורים העצמאיים, ולכן נקטנו לשון נקבה.

3 מענק לעידוד תעסוקה (הוראת שעה – נגיף הקורונה החדש), התש"ף-2020.

4 לפירוט השינויים ראו סקירה שנתית 2002–2003.

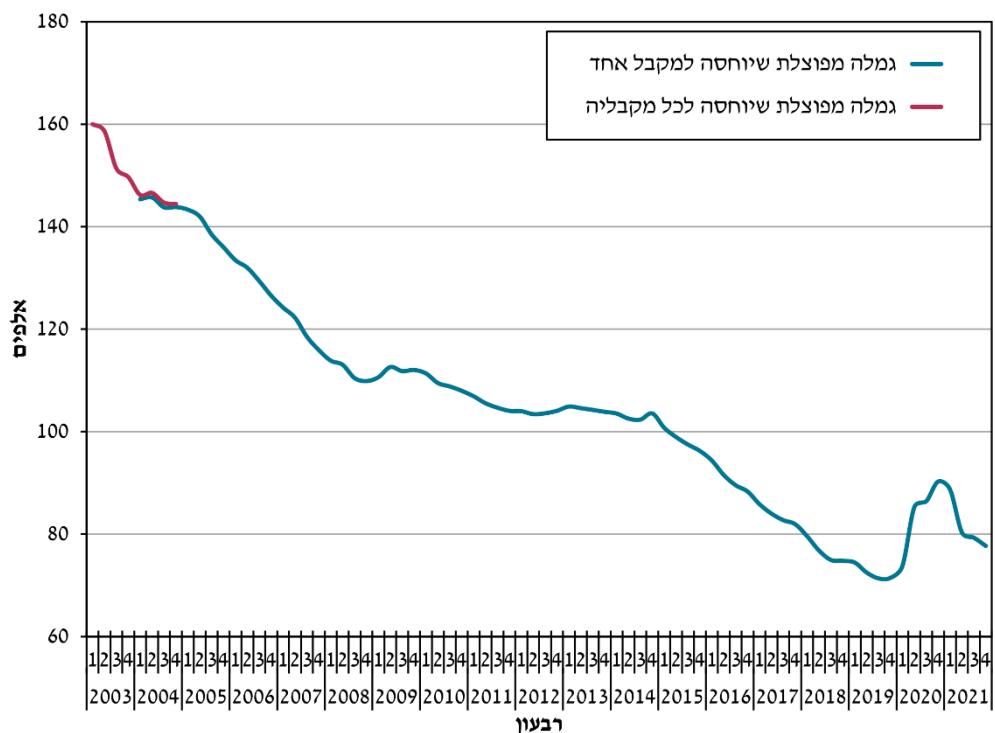
הבטחת הכנסה

ב-2009 חל מפנה: מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה עלה במחצית הראשונה של השנה, כנראה בשל המשבר הכלכלי והעלייה באבטלה. עם זאת, מספר המשפחות הממוצע ב-2009 היה דומה למספרן בשנה הקודמת. להוציא עלייה חד-פעמית קלה (כמחצית האחוז) ב-2013, בין היתר בשל הרחבת הזכאות לגמלה גם לבעלי רכב, נמשכה הירידה, וביתר שאת מ-2015 עד 2018 (לוח 1), ובלטה האצתה מ-2016. ב-2019 היא התמתנה, ומספר המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה בממוצע לחודש בשנה זו (72.4 אלף) היה הנמוך ביותר מאז 1995.

שנת 2020 נפתחה בהמשך מגמת הירידה של מספר המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה, ובפברואר הוא הגיע לכ-70.5 אלף (תרשים 1). לעומת זאת בהמשך השנה, בעקבות מגפת הקורונה, נסק מספר המשפחות עד לכ-90.7 אלף בחודש דצמבר 2020.

שנת 2021 החלה עם מספר גדול של משפחות, ועם התאוששות המצב הכלכלי ודעיכת מגפת הקורונה ירד מספרן מכ-90 אלף בינואר לכ-74.2 אלף בדצמבר – ירידה של כ-18% בהשוואה לדצמבר 2020. עם זאת מספר המשפחות בסוף 2021 היה עדיין גבוה ממספרן לפני משבר הקורונה.

תרשים 1: המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרבעון, 2003-2021 (אלפים)

לוח 1: מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה (ממוצע לחודש), 2012-2021

השנה	סך הכל	
	מספרים מוחלטים	השינוי (%)
2012	103,766	-1.4
2013	104,399	0.6
2014	102,993	-1.3
2015	98,347	-4.5
2016	90,934	-7.5
2017	83,626	-8.0
2018	76,533	-8.5
2019	72,446	-5.3
2020	83,821	15.7
2021	81,599	-2.7

הרכב המשפחה

עם הירידה המתמשכת של מספר המקבלים גמלה מאמצע 2003, בעקבות הקיצוץ החד בגמלה והחמרת תנאי הזכאות, הגיע מספר המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה ב-2021 לכמחצית ממספרן ב-2003 (לוח 2). השתנה גם ההרכב המשפחתי של המקבלים: שיעור המשפחות שבראשן אימהות עצמאיות ושיעור הזוגות עם ילדים ירדו, ומספרם של היחידים עלה. ייתכן שהשינוי בהרכב המשפחות נבע גם מהעדר הזדמנויות תעסוקה שוות לכל, למרות הצמיחה במשק. הנתונים דלהלן ממחישים את השינויים שחלו בעקבות שינויי החקיקה⁵ בהרכב המשפחות המקבלות גמלה:

- בשנים 2003–2012, עלה במידה ניכרת חלקם של היחידים – מ-36.5% ב-2003 ל-46.7% ב-2012 – ומאז הוא ירד במתינות עד 45.1% ב-2019. ב-2020 עלה שיעורם והתקרב למחצית מהמקבלים (48.7%), וב-2021 נותר ללא שינוי.
- במקביל ירד בהדרגה חלקן של המשפחות שבראשן אם עצמאית – מ-33.2% בתחילת 2003 ל-24.3% ב-2014 – אך מאז הוא עלה, ובשנת 2019 הגיע ל-29.1%. ב-2020–2021 ירד חלקן ל-27.3% מכלל המקבלים – כנראה כתוצאה מגידול מספרם של היחידים בשנתיים אלה (שנות הקורונה).
- גם חלקם של הזוגות עם ילדים ירד מ-24.4% ב-2003 ל-21% ב-2010, ועד 2016 נע שיעורם בין 20.8% ל-21.8%. מ-2017 ירד חלקם והגיע ב-2020 ל-16.1%, ובשנת 2021 הוא עלה מעט, ל-16.4%.

5 על השינויים בהרכב המשפחה של מקבלי הגמלה בשנים 2004-2007 ראו סקירה שנתית 2008.

הבטחת הכנסה

- חלקם הקטן למדי של הזוגות ללא ילדים גדל בהדרגה מ-5.9% ב-2003 ל-8.9% ב-2019, ב-2020 הוא ירד ל-7.9% וב-2021 הוסיף וירד, ל-7.6%.

לוח 2: המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה 2003, 2017-2021 (מספרים ואחוזים)

השנה	הרכב המשפחה	מספרים סך הכל	אחוזים סך הכל
2003	סך הכל	160,006	100.0
	יחיד	58,331	36.5
	יחיד + ילדים	53,191	33.2
	זוג	9,468	5.9
	זוג + ילדים	39,016	24.4
2017	סך הכל	83,627	100.0
	יחיד	37,712	45.1
	יחיד + ילדים	22,330	26.7
	זוג	7,523	9.0
	זוג + ילדים	16,063	19.2
2018	סך הכל	76,533	100.0
	יחיד	34,249	44.8
	יחיד + ילדים	21,749	28.4
	זוג	6,841	8.9
	זוג + ילדים	13,693	17.9
2019	סך הכל	72,446	100.0
	יחיד	32,670	45.1
	יחיד + ילדים	21,087	29.1
	זוג	6,424	8.9
	זוג + ילדים	12,265	16.9
2020	סך הכל	83,912	100.0
	יחיד	40,894	48.7
	יחיד + ילדים	22,879	27.3
	זוג	6,630	7.9
	זוג + ילדים	13,510	16.1
2021	סך הכל	81,529	100.0
	יחיד	39,671	48.7
	יחיד + ילדים	22,254	27.3
	זוג	6,201	7.6
	זוג + ילדים	13,403	16.4

עילות הזכאות

נוסף על השינויים הדמוגרפיים בקרב מקבלי הגמלה הסתמנו, משנת 2003, שינויים בעילות הזכאות לגמלה (לוח 3):

- שיעורם של מחוסרי התעסוקה מכלל המקבלים עלה עד 2013 וירד בעקבות משנת 2014 עד 2019, עלה בכ-11% בשנת 2020 והגיע ל-57% מהמקבלים – חלק מההשפעות של מגפת הקורונה והסגרים. בשנת 2021 הייתה התאוששות בשוק העבודה, ועם ירידת מספרם הכולל של מקבלי הגמלה ירד גם מספרם של מחוסרי התעסוקה, אך שיעורם בקרב המקבלים עלה ועמד על כ-58%. כמו כן שיעור המועסקים בשכר נמוך, אשר עלה בשנים 2016–2019, ירד בשנת 2020 בכ-15%, והגיע ל-17.9% מכלל המקבלים. ההסבר של ירידה זו נעוץ בממצא שלפיו עובדים בשכר נמוך פוטרו (או הוצאו לחל"ת) בשל משבר הקורונה בשיעורים גבוהים יותר מאשר עובדים בעלי שכר גבוה, כפי שתועד גם בתקופות של משברים כלכליים אחרים. ב-2021 ירד מעט חלקם של העובדים בשכר נמוך בקרב כלל המקבלים, ל-17%.
- חלקם של ההורים לילדים קטנים במספר הכולל של מקבלי הגמלה ירד עד 2012, ומאז נותר יציב למדי, חוץ מאשר בשנתיים האחרונות, שבהן נצפתה ירידה קלה.
- שיעור המקבלים גמלה בעילה של הכשרה מקצועית או אבחון מקצועי ירד – מ-2.5% במחצית הראשונה של 2005 ל-0.9% ב-2010. בשנים 2013–2017 נע שיעור זה בין 0.4% ל-0.5%, ב-2018 עלה ל-0.9% וב-2019 ירד שוב, ל-0.5%. הירידה נמשכה והגיעה עד 0.2% בשנת 2021.
- שיעור המקבלים גמלה בגין גמילה או התמכרות לסמים או לאלכוהול עלה עלייה איטית מ-2016 עד 2019, שבה הוא הגיע ל-3.4%. בשנת 2020 הוא ירד ל-2.8%, ובשנת 2021 נמשכה מגמת ירידתו, ושיעורם היה 2.6%. ירידה זו נבעה מהסגרים שהוטלו בזמן מגפת הקורונה בהתאם להנחיות הממשלה, ומההקלות אשר ניתנו להגשת תביעה מקוונת בעילת "מחוסר תעסוקה" – הקלות בתדירות ההתייצבות בסניפי הביטוח הלאומי ובמרכזי לשכת התעסוקה. מכאן שבקבוצת המקבלים בעילת "מחוסר תעסוקה" יש גם אנשים הזכאים לגמלה בגין גמילה או התמכרות.

לוח 3: החובעים הבטחת הכנסה ובני זוגם לפי עילת הזכאות, 2017-2021

העילה	ממוצע 2017		ממוצע 2018		ממוצע 2019		ממוצע 2020		ממוצע 2021	
	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים
סך הכל	107,211	100.0	97,068	100.0	91,136	100.0	104,052	100.0	101,133	100.0
מחוסר תעסוקה	58,904	54.9	49,874	51.4	46,641	51.2	59,292	57.0	58,786	58.1
בהכשרה או אבחון	470	0.4	868	0.9	419	0.5	122	0.1	198	0.2
שכר נמוך	21,235	19.8	20,977	21.6	19,199	21.1	18,638	17.9	17,155	17.0
התמכרות או גמילה	3,285	3.1	3,187	3.3	3,111	3.4	2,865	2.8	2,585	2.6
הורה לילדים קטנים	8,284	7.7	7,568	7.8	7,079	7.8	7,489	7.2	7,225	7.1
אחר	15,034	14.0	14,594	15.0	14,687	16.1	15,646	15	15,184	15

תעסוקה, בעלות על רכב והכנסות

• **תעסוקה:** הירידה של מספר המשפחות המקבלות גמלה בשנים 2004–2008 לוותה באותן שנים בעלייה של שיעור המשפחות העובדות בקרבן, מ-25.5% ל-28.6%. ב-2009 ירד שיעורן, עלה שוב עד 2011, וב-2012 שב לרדת והגיע ל-26.8% ב-2013 (לוח 4). ב-2014 שב ועלה שיעור המשפחות העובדות והגיע ב-2018 ל-36.4%, וב-2019 הוא ירד והגיע ל-35.5%. העלייה של שיעור המשפחות העובדות מ-2014 והירידה מ-2019 באו לידי ביטוי גם בעילות לקבלת הגמלה – עלייה של שיעור המקבלים בגין שכר נמוך עד 2018 וירידה של שיעור זה ב-2019. יצוין ששיעור המועסקים עלה בתקופה זו בכלל המשק, לא רק בקרב מקבלי הגמלה.

על רקע משבר הקורונה והשלכותיו ירד בשנת 2020 שיעור המשפחות בעלות הכנסה מעבודה ל-31.1%. מגמת הירידה נמשכה בשנת 2021, ושיעור המשפחות בעלות הכנסה מעבודה הגיע לשפל של מעל 5 שנים – 29.8%; זאת אומרת שלכ-70% מהמשפחות המקבלות גמלה לא הייתה הכנסה מעבודה, והדבר בא לדי ביטוי בעלייה של שיעור מקבלי הגמלה בגין חוסר תעסוקה, ובירידה מקבילה של שיעור המקבלים בגין שכר נמוך.

ניתוח שלמספר המשפחות שיש להן הכנסה מעבודה המקבלות גמלה להבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה ורמת השכר (לוח 5) מראה כי בשנת 2021 עלה שיעורן של אלה ששכרן גבוה מ-3,000 ש"ח – עלייה שהקיפה את כל הרכבי המשפחה. לעומת זאת שיעור המשפחות המשתכרות פחות מ-3,000 ש"ח ירד בקרב כל הרכבי המשפחה. ניתן לראות כי הקבוצה שבה הייתה העלייה הגדולה ביותר של רמת השכר היא יחידים עם ילדים.

• **בעלות על רכב:** מאוגוסט 2012 גם בעלי רכב ששווי עד 41,373 ש"ח (ב-2021) זכאים לגמלה להבטחת הכנסה. בדצמבר 2021 כ-16% מכלל המשפחות המקבלות גמלה (13,568 משפחות) החזיקו רכב (לא כולל רכב לצרכים רפואיים) – 2,955 משפחות פחות מאשר בדצמבר 2020. לכמחצית מהן (כ-48%, שהם כ-6,500 משפחות) סכום הגמלה נשאר בעינו למרות החזקת הרכב. למשפחות הנותרות הופחתה הגמלה ב-265 ש"ח במוצע. כ-1,950 משפחות נוספות החזיקו בדצמבר 2021 רכב לצרכים רפואיים (לעומת כ-1,800 בדצמבר 2020).

הכנסות מגמלאות: גמלאות מובאות אף הן בחשבון במבחן ההכנסות. ב-2021 השיעור החודשי הממוצע של המשפחות שהיו זכאיות לגמלאות נוספות מהביטוח הלאומי (כולל דמי אבטלה, אך לא כולל גמלאות מחליפות שכר אחרות, המחושבות כהכנסות מעבודה) עמד על 9.5%, לעומת 11.8% ב-2020. הכנסתן החודשית הממוצעת מן הגמלאות הייתה 2,323 ש"ח – לעומת 2,216 ש"ח ב-2020. לכ-22,000 משפחות (26.2%) הייתה ב-2021 הכנסה גם מעבודה וגם מגמלאות הביטוח הלאומי, וזאת בסכום ממוצע של 3,125 ש"ח למשפחה. ב-2020 מספר המשפחות האלה היה כפול מזה – 43,848 משפחות, שהן 51.6% מכלל המשפחות המקבלות גמלה, וזאת מפני התחולה הרחבה של קצבת האבטלה באותה שנה. בהשוואה ל-2020 מספר המשפחות שלהן הכנסה מגמלאות ומשכר ירד, והכנסתן ירדה בכ-142 ש"ח במוצע. ירידה זו נובעת בעיקר מדעיכת מגפת הקורונה, שהביאה להתאוששות המשק ויציאת משפחות ממועגל המקבלים קצבאות ביטוח לאומי, ביניהן דמי אבטלה.

לוח 4: המשפחות בעלות הכנסה מעבודה לפי הרכב המשפחה, 2017-2021 (מספרים מוחלטים ואחוזים)

הרכב המשפחה	מספרים מוחלטים	השיעור בכלל המשפחות (%)
ממוצע 2017		
סך הכל	29,562	35.3
יחיד	8,534	22.6
יחיד + ילדים	11,188	50.1
זוג	1,880	25.0
זוג + ילדים	7,959	49.5
ממוצע 2018		
סך הכל	27,848	36.4
יחיד	7,542	22.0
יחיד + ילדים	11,562	53.2
זוג	1,780	26.0
זוג + ילדים	6,964	50.9
ממוצע 2019		
סך הכל	25,767	35.5
יחיד	6,764	20.7
יחיד + ילדים	11,277	53.5
זוג	1,726	26.9
זוג + ילדים	6,000	48.9
ממוצע 2020		
סך הכל	26,113	31.1
יחיד	7,338	17.9
יחיד + ילדים	11,334	49.5
זוג	1,762	26.6
זוג + ילדים	5,678	42.0
ממוצע 2021		
סך הכל	24,325	29.8
יחיד	6,921	17.4
יחיד + ילדים	10,756	48.3
זוג	1,575	25.4
זוג + ילדים	5,073	37.8

הבטחת הכנסה

לוח 5: ההכנסה מעבודה של המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה ורמת השכר, 2016-2021

השכר (ש"ח)						הרכב המשפחה
+3,500	3,500-3,000	3,000-2,000	2,000-1,500	1,500-1,000	1,000-1	
ממוצע 2017						
15.4	7.7	39.5	19.5	10.0	7.9	סך הכל
0.7	3.1	37.1	26.3	18.8	14.0	יחיד
26.3	10.5	36.1	14.9	6.3	5.8	יחיד + ילדים
12.5	7.2	36.1	23.9	11.9	8.4	זוג
16.7	8.8	47.4	17.7	5.3	4.1	זוג + ילדים
ממוצע 2018						
19.3	8.7	41.2	16.9	7.8	6.1	סך הכל
1.2	3.9	42.4	25.3	15.3	11.7	יחיד
32.1	11.7	35.8	11.8	4.5	4.1	יחיד + ילדים
14.7	8.1	38.5	22.5	9.7	6.2	זוג
18.8	8.9	49.2	15.1	4.7	3.2	זוג + ילדים
ממוצע 2019						
21.2	9.6	39.9	16.3	6.9	6.1	סך הכל
1.8	5	42.9	25.2	13.6	11.5	יחיד
34.2	12.5	34.4	10.7	3.9	4.2	יחיד + ילדים
16.2	8.7	38.3	22.7	7.6	6.5	זוג
20	9.6	47.3	14.9	4.7	3.5	זוג + ילדים
ממוצע 2020						
18.3	8.1	32.8	15.0	8.4	17.4	סך הכל
2.0	4.4	34.9	21.3	14.4	23.1	יחיד
30.2	10.4	29.2	10.5	5.6	14.1	יחיד + ילדים
15.8	7.4	32.1	20.7	7.8	16.3	זוג
16.6	8.7	37.5	14.0	6.4	16.9	זוג + ילדים
ממוצע 2021						
21.1	9.1	32.8	14.7	8.2	14.1	סך הכל
2.4	5.2	36.5	21.0	13.9	21.0	יחיד
34.9	11.4	28.2	10.0	5.7	9.8	יחיד + ילדים
16.8	8.5	33.1	20.2	7.6	13.8	זוג
18.7	9.7	37.3	14.2	6.3	13.8	זוג + ילדים

- **הכנסות מהון או מנדל"ן:** בדצמבר 2021 היה לכ-2,060 משפחות – 2.5% מן המשפחות המקבלות גמלה – הון שבגיניו הוקטנה גמלתם, לעומת 3.2% בדצמבר 2020. ההכנסה הממוצעת שנזקפה למשפחה כזאת עמדה על 110 ש"ח. לכ-750 משפחות היו הכנסה מעבודה

וזקיפת הכנסה מנכסים פיננסיים – הכנסה מעבודה של 2,751 ש"ח בממוצע והכנסה מנכסים פיננסיים של 76 ש"ח בממוצע.

כ-1,724 משפחות המקבלות גמלה (2.1%) היו בעלות נכסי נדל"ן בדצמבר 2021 (לעומת 2.4% בדצמבר 2020). ההכנסה הממוצעת שנוקפה לנדל"ן הייתה 406 ש"ח. רק ל-10 משפחות שהייתה להן הכנסה מעבודה נוקפה הכנסה גם מנדל"ן וגם מהון.

רמת הגמלה

השפעתה של מגפת הקורונה ניכרת מאוד בהתפלגות הרכב המשפחות לפי שיעור הגמלה כאשר בוחנים את הנתונים לדצמבר של כל שנה, דהיינו בעיצומה של המגפה ובדעיכתה. חלקם של יחידים המקבלים שיעור רגיל (מתחת לגיל 55) מקרב כלל המשפחות המקבלות גמלה, שבשנים האחרונות נע בטווח של כ-23%, עלה בשנת 2020 לכ-33%, ובשנת 2021 ירד לכ-26%, ואילו שיעורם של יחידים בגיל 55 ומעלה (המקבלים גמלה בשיעור מוגדל) עלה ב-2021 ל-21.3%, לאחר ירידה ב-2020. במקביל חלקן של אימהות עצמאיות מתחת לגיל 55, אשר היה במגמת עלייה בשנים 2016–2019 – מ-21.7% ל-25.7% – ירד בשנת 2020 ל-23%, וב-2021 שב לעלות ועמד בסופה על 25.1%.

לוח 6: המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה ושיעור הגמלה 2021-2016 (דצמבר) (אחוזים)

דצמבר 2021	דצמבר 2020	דצמבר 2019	דצמבר 2018	דצמבר 2017	דצמבר 2016	הרכב משפחה
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
26.1	33.0	23.1	22.6	22.9	23.9	יחיד המקבל שיעור רגיל
0.6	0.7	1.0	1.2	1.5	1.8	יחיד המקבל שיעור מוגדל (פחות מ-55, "זכאים קודמים")*
21.3	18.3	22.6	22.5	21.9	21.2	יחיד המקבל שיעור מוגדל (+55)
25.1	23.0	25.7	25.1	23.8	21.7	אם עצמאית** (פחות מ-55)
7.5	6.6	8.1	8.2	8.1	7.9	זוג המקבל שיעור מוגדל (+55)
12.3	12.1	11.4	11.9	12.8	14.2	זוג עם ילדים המקבל שיעור רגיל
0.5	0.5	0.8	1.0	1.3	1.6	זוג עם ילדים המקבל שיעור מוגדל (פחות מ-55, "זכאים קודמים")*
3.5	3.1	4.2	4.3	4.3	4.3	זוג + ילדים המקבל שיעור מוגדל (+55)
3.1	2.7	3.1	3.2	3.4	3.4	אחר

* מי שהחלו לקבל הבטחת הכנסה בשיעור זה לפני יוני 2003.
** גם אב.

הבטחת הכנסה

רמת הגמלה והיקף התשלומים

ב-2021 לא עלה מדד המחירים לצרכן שעל פיו הגמלאות מעודכנות (נובמבר 2020 לעומת נובמבר 2019), וסכום הגמלה נשאר בעינו. במחירים ריאליים (המחושבים על פי המדד הממוצע השנתי) ירדה הגמלה ב-1.5%, ובמונחי השכר הממוצע – ב-5.2% (לוח 7). שחיקה זו מוסברת בעלייה החריגה שהייתה בשנים 2020 ו-2021 בשכר הממוצע, תוצאת השיעור הגדול של בעלי שכר נמוך שפוטרו או יצאו משוק העבודה בשל משבר הקורונה.

לוח 7: הגמלה להבטחת הכנסה במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר*, לפי הרכב המשפחה, 2017-2021 (ש"ח ואחוזים)

השנה	יחיד		זוג עם 2 ילדים				אם עצמאית** עם 2 ילדים			
	שיעור רגיל		שיעור מוגדל		שיעור רגיל		שיעור מוגדל			
	במחירי 2021 (ש"ח)	האחוז מהשכר הממוצע	במחירי 2021 (ש"ח)	האחוז מהשכר הממוצע	במחירי 2021 (ש"ח)	האחוז מהשכר הממוצע	במחירי 2021 (ש"ח)	האחוז מהשכר הממוצע		
למבוגר במשפחה לא מלאו 55 שנה										
2017	1,774	17.6	1,996	19.7	2,971	29.4	3,460	34.2	3,460	34.2
2018	1,765	17.0	1,986	19.2	2,957	28.5	3,442	33.2	3,442	33.2
2019	1,772	16.8	1,993	18.8	2,967	28.1	3,454	32.7	3,454	32.7
2020	1,787	15.8	2,011	17.7	2,993	26.4	3,485	30.8	3,485	30.8
2021	1,761	15.0	1,981	16.8	2,949	25.0	3,434	29.2	3,434	29.2
לפחות אחד מבני המשפחה מעל גיל 55										
2017	2,217	21.9	2,217	21.9	4,513	44.6	4,391	43.4	4,391	43.4
2018	2,207	21.3	2,207	21.3	4,491	43.3	4,369	42.1	4,369	42.1
2019	2,215	20.9	2,215	20.9	4,506	42.6	4,384	41.5	4,384	41.5
2020	2,234	19.7	2,234	19.7	4,547	40.1	4,423	39.0	4,423	39.0
2021	2,201	18.7	2,201	18.7	4,480	38.1	4,358	37.0	4,358	37.0

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
** גם אב.

קצבת הילדים מגדילה את ההכנסה של משפחות עם ילדים. משפחות שבהן 3 ילדים או יותר זכאיות לתוספת עבור הילד השלישי והרביעי, המשולמת עם קצבת הילדים. כך, למשל, אם עצמאית ל-3 ילדים שטרם מלאו לה 55, ואשר לפי חוק הבטחת הכנסה מקבלת 39% מהסכום הבסיסי (שהם 29.2% מהשכר הממוצע במשק), קיבלה בפועל – קצבת הילדים והתוספת בגין 3 ילדים – 34.5% מהשכר הממוצע.

תשלומי הגמלה להבטחת הכנסה הגיעו ב-2021 ל-2.075 מיליארד ש"ח – ירידה ריאלי של 1.2% לעומת 2020 (לוח 8). הירידה ב-2021 נבעה בעיקר מהירידה של מספר המשפחות המקבלות גמלה (-2.7%, לוח 1).

לוח 8: תשלומי הגמלה להבטחת הכנסה, 2016-2021
(ללא הוצאות מנהל, מיליוני ש"ח)

במחירי 2021	במחירים שוטפים	השנה
2,330	2,266	2016
2,164	2,110	2017
1,976	1,943	2018
1,875	1,859	2019
2,100	2,070	2020
2,075	2,075	2021